ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ІПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ПЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№243 (22.651) ● 2013 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 17, гъубж ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● Къэрал къулыкъущІапІэхэм

КІуэкІуэ Юрий щІыналъэ Іэтащхьэхэм яхуэзащ

КЪБР-м и Іэтащхьэм и къалэнхэр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ КІуэкІуэ Юрий дыгъуасэ иригъэкІуэкІащ республикэм и къалэ округхэмрэ муниципальнэ районхэмрэ я щІыпІэ администрацхэм я Іэтащхьэхэр зыхэта зэІупЫ. Абы щыхэпльащ экономикэм къыпэщыт къалэнхэм, псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэм и Іэнатіэм и щытыкІэм, щы Іуэхухэм, 2014 гъэм муниципалитетхэм я бюджетхэр къызэрэпэща зэрыкъунум, нэгъуэщІхэми.

КЪЫЗЭХУЭСАХЭМ захуигъазэри, КІуэкІуэ Юрий хэхуэу жиІащ щІыхуэхэм я псэукІэр егъэфІакІуэныжмкІэ къыгуэхыпІэ зимыІэ къалэнхэр дэгъэкІыным куруу егупсысыж икІи лъэныкъуэ псори зэпэлъытауэ бгъэдыхьэн зэрыхуейр. Абы къыхигъэщхьэхукІащ дэтхэнэ щІыналъэми щыІэ щытыкІэмкІэ къалэ, район унафэщІхэм жэуап зэрахьыр, щІыхуэхэм я Іуэхуэхэр дэгъэкІыным ахэр гулъытэ яхьпу бгъэдыхьэну зэраукъэлэныр.

«Властым и лІыкІуэр унэ ехъэжьам щыпсэуэрэ автомобиль лъапІэхэм ису къикІуэну, ар щыунафэщІ щыналъэм щыщ щІыхуэхэм щІакъуэ Іыхьэ къыщыдэжьын Іэнатіэ ямыгъэту екІуэкІ хъунукъым», - къыхигъэщхьэхуКІащ КІуэкІуэ Юрий.

ЗэІуэщІэм зэпкърыхауэ щыхэпльащ щІыхуэхэр лэжьапІэ ІэнатіэхэмкІэ къызэрызэрагъэпэщым. Апхуэдэу Іуэху нэхъыщхьэхэм ящыщу къагъэлъэгъуащ шынагъэншагъэр къызэгъэпэщыныр, езэгъыраб гъу зимыІэ дин идеологием земыгъэубгъуныр, щІалэгъуалэр Іэщэкіэ зэщІэуэрда щІэпхъджащІэхэм демыгъэхьахыныр. Дэтхэнэ муниципалитетми и Іэтащхьэм иригъэкІуэкІ лэжьыгъэ зыхуэдэр къэзыгъэлъагъуэ Іуэху нэхъыщхьэу къалъытащ терроризмэмрэ экстремизмэмрэ я ягъэщІэныным и лъэныкъуэкІэ абы зэфІигъэкІхэр.

ЗэІуэщІэм къыщыщІэпсалъэм Тэрч, Шэрэдж, Прохладнэ муниципальнэ районхэм я Іэтащхьэхэу Пэнагуэ Максим, Темиржанов Махъты, Василенкэ Александр сымэ социальнэ мыхьэнэ хэха зиІэ Іуэху зыбжанэм я гугъу ящІащ. Абыхэм зэман благъэм къриубыдэу нэхъ зэпкърыхауэ хэплъэну зэгурыІуэхэщ.

Налмык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и пресс-Іуэхущ Іапі э.

И къулыкъум токІ

ДЫГЪУАСЭ Налмык къалэ округым щІыпІэ унафэр зегъэкІуэныжмкІэ и Советым и депутатхэм ирагъэкІуэКІа сессием унафэ ящІащ къалэ округым и администрацэм и Іэтащхьэ Хьэгъэс Залымджэрий Налмык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ зэманым иригъэкІуэКІа Іэжьыгъэм папщІэ фІыщІэ хуищІащ икІи щІыпІэ унафэр зезыгъакІуэ органхэм къалэдэсхэм я псэуКІэр егъэфІэкІуэным дяпэкІи ерыщу телъжьыну зэращІыгугъыр жиІащ.

Налмык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и пресс-Іуэхущ Іапі э.

КъБР-м и Іэтащхьэм и къалэнхэр пІалъэкІэ игъэзащІэну и пщэ ирамылъыну щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэм и яп къуэдзэ Кладько Игорь Евгений и къуэм.

Налмык къалэ округым щІыпІэ унафэр зегъэкІуэныжмкІэ и Советым и депутатхэм я сессием хэтащ КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм и Унафэщ Іым и къуэдзэ - кърал къулыкъум, кадрхэм, щІыпІэ унафэр зегъэкІуэным ельэІа ІуэхуэхэмкІэ управленэм и унафэщІ Владислав Александр. КъБР-м и Іэтащхьэм и къалэнхэр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ КІуэкІуэ Юрий и щІэкІэ абы Хьэгъэс Залымджэрий Налмык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ зэманым иригъэкІуэкІа Іэжьыгъэм папщІэ фІыщІэ хуищІащ икІи щІыпІэ унафэр зезыгъакІуэ органхэм къалэдэсхэм я псэуКІэр егъэфІэкІуэным дяпэкІи ерыщу телъжьыну зэращІыгугъыр жиІащ.

Налмык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и пресс-Іуэхущ Іапі э.

Конституцэм зэхъуэкІыныгъэхэр халъхьэну я мурадщ

● КъБР-м и Парламентым

КъБР-м и Парламентым зи чэзу зэІущІэ щекІуэкІащ. Законодательствэмрэ къэрал уахъынгъэмкІэ комитетым и унафэщІ Мэремыкъуэ Арсен утыку кІрихьащ депутат гуным къыхалъхьа «Къбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм хэлъхьэн хуей зэхъуэкІыныгъэхэм ятеуХуауэ» законым и проектыр.

МЭРЕМЫКЪУЭМ зэрыжиІамкІэ, мы проектымкІэ пхагъэкІыну зыхуейр 1999 гъэм жэпуэгъуэм и 6-м кыдэкІа 18-нэ Федеральнэ законым и 3.2 статьям - «Урысей Федерацэм и субъектхэм я къэрал властхэм я хабзэгубыхуэ, гъэзэщІакІуэ органхэр кьыхэзрыгэгъэпэщыпхъэ мардэхэм ятеуХуауэ» - кьыдэрыщыхьам тету, КъБР-м и Іэтащхьэр КъБР-м и Парламентым и депутатхэм хахыну хуит щыныр.

Абы ипкъ иткІэ, законопроектым кьыхуоф КъБР-м и Іэтащхьэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и Парламентым и депутатхэм зэрыхахыну щыкІэр убзыхуным теуХуа закон республикэм кьыщащтэн хуейуэ.

- Апхуэдэ законхэр Дагъыстэнми, Ингушми, Осетие Ищхьэрэ - Аланеми кьыщащтащ, - жиІащ Мэремыкъуэм.

КъыкІэлъыкІуэ законопроектым - «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм зэхъуэкІыныгъэхэр зэрыхалъхьам кьыхэкІыу республикэ законхэр зэгъэзэхуэжьынымкІэ теуХуауэ» - йолажь, республикэ законодательнэ актхэр ягъэхьэзыр.

ЗэІуэщІэм щытепсэльыхьащ «КъБР-м и Парламентым и депутатхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэр зэрыхахыну щыкІэм теуХуауэ» законым и проектым.

Дэфтэрхэр абы елэжьын хуей псоми хуагъэхьащ, я Іуэху еплъыкІэхэр кьагъэлъэгъуэн хуэдэу. ИужькІэ, КъБР-м и Парламентым и Регламентым кьызэригъэувым тету, депутатхэр абы хэплъэжьынущ.

АдэкІэ парламентархэр тепсэльыхьащ УФ-м и Налог кодексым хэлъхьапхъэу кьалытэхэм ятеуХуауэ кьэралым и адрей хэгъэгухэм кьыщыхалъхьа хабзэхэм, Карелие Республикэм и Хабзэубзыху Зэхуэсым УФ-м и Правительствэм и Унафэщ Іым и къуэдзэ Голодец Ольгэ зэрызыхуигъэза, Хэку зауэщхэм и ветеранхэр псэупІэкІэ кьызэгъэпэщыным теуХуа Іуэхугъуэм.

ЗэІуэщІэм унафэ кьыщащтащ республикэм и Парламентым и ЩІыхь тхыльыр «КъБР-м и промышленникхэмрэ хъэрычэтыщІэхэмрэ я союз» щІыналъэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Іуэхугъэ Гуэбэщ Іыкі Жантемыр иратыну, экономикэм хэлъхьэныгъэшхэр зэрыхуищІам папщІэ.

«Правительствэ сихьхэтым» кьриубыдэу депутатхэр тепсэльыхьащ республикэм и кьуажэхэм щнхабзэм и унэхэр щызэфІэгъэувэжьыным.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Іуэхущ Іапі э.

Дунейм щыхъыбархэр

Доллар мелард тІощІ хуэныкъуэщ

Урысей-украин къэрал комиссэм и зэІущІэ нобэ Москва щокІуэкІ. Зэхуэсым зыщыкІетепсэльыхьыну-хэм ящыщщ газ уасэр, нэхъ тэмэму жыпІэмэ, Украинэр хущІэкъуныщ абы хуІэрэгъэхуныим.

«Украинэм и Іуэху зытетыращи, ар зэрыхуэ щытыкІэм къикІыфынукъым, щІыхуэ къимыщтэу. Аращи, Урысей Федерацэм апхуэдэ лъэІукІэ зыкъыхуигъэзэмэ, ар хуэтщІэну кьыщІэкІынщ», - жиІащ УФ-м и Президентым и дзэпы-къуэгъу Белоусов Андрей.

Нэхъапэм зэрыжиІамкІэ, Украинэр хуэныкъуэщ и экономикэр «щІэзырыригъэлыну» доллар мелард 20.

Бачелет Мишель къеГъэзэж

Тхьэмахуэ махуэ кІуам Чилим щыхэхащ президентыщІэ. Къэралым щыпсэ-хуэм ящыщу Іэ зыІэтахэм я процент 62-м щІигъум я дзыхь ирагъэзри, а къулыкъур лъысыжащ 2006 - 2010 гъэхэм президенту щыта Бачелет Мишель.

Иджыпрэ къэралым, къэралым нэхъапэм зэи хэм Тбилиси (Куржы) щекІуэкІынущ тенджыз ФІыцІэ Іуфэм Іус къэралхэр зэдэлажьэныжмкІэ зэгухьэныгъэм и 42-нэ бжьыхьэ зэхуэсыр.

◆Режиссёр-балетмейстер **Гъубжокъуэ Болэт** кьызэралъхурэ илъэс 81-рэ ирокъу.

◆Техникэ щІэныгъэхэм я доктор, профессор, РАЕН-м и академик, къэрал лэжьакІуэ **Шыхъуэстэн Амдул-Хьэмид** и ныбжьыр илъэс 67-рэ ирокъу.

◆Уэрэджьакіуэ, КъБР-м, Адыгэ Республикэм, КъШР-м, Ингушым я щыхьэ щІыхь артист **Нэхущ Чэрим** и ныбжьыр илъэс 43-рэ ирокъу.

Дунейм и щыгъынэр «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налмык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. ЩІыпІэр махуэм градусэ 6 - 2, жэщым градусэ 8 - 5 щыхъунущ.

Фэбжьхэр щагъуэтащ Швецием и къалащхьэм пэмыжыжьэ Чарторт щІыпІэм расизмэм и бий пэкІу щыщІрагъэкІуэкІым.

Унафэщ Іхэм хуит зыкъ-рагъэщІри, щІыху щитІ хуэдиз уцрамым кьыдыкьат, лъэпкъхэр зэщІызыгъэІей псалъэхэр къалэм и унэ зыбжанэм нацистхэм зэрытратхар ямыдэу. Іуэхур здекІуэкІым, къалэдэс мамырхэм ятеуащ лъэпкъ зэхэгъэж зэращІымкІэ, щІыхуэхэр къызэрызэщІагъэстымкІэ цІэрыІуэ хъуа гуп икІи птулькІэхэр, мывэхэр ираутІыпщащ зэхуэсым кьрихьэлІахэм.

«ПакІуи хэтхэм къебгъэрыкІуахэм ящыщу щІыху 28-рэ дубыдащ. Іуэхур зэхэдгъэкІынурэ, абыхэм ящыщ дэтхэнэми хуэфащэ тезыр тетлъхьэнущ», - жиІащ хабзэхъумэ Іуэхущ Іапі э и лэжьакІуэ Линдгрен Челль.

НОБЭ

◆Стратегие мыхьэнэ зиІэ ракетэдзэхэм я махуэщ. СССР-м и Министрхэм я Советым и унафэкІэ 1959 гъэм къызэрагъэпэщащ.

◆УФ-м и къэрал фельдъегерскэ къулыкъум и лэжьакІуэхэм я махуэщ. 1796 гъэм пащтыхь Павел Езанэм и унафэкІэ къызэрагъэпэщауэ щытащ.

◆Авиацэм и махуэщ. США-м щыщ Каролинэ Ищхьэрэ штатым щыпсэу Райт зэкъуэшхэр езыхэм зэпхэрыльхьа я ягъэхьулъатэмкІэ 1903 гъэм уэгум ихьауэ щытащ.

◆Белоруссие кином и махуэщ.

◆Тунисым президент, парламент хэхьныгъэхэр щокІуэкІ.

◆Дыгъэгъазэм и 17 - 19-хэм Тбилиси (Куржы) щекІуэкІынущ тенджыз ФІыцІэ Іуфэм Іус къэралхэр зэдэлажьэныжмкІэ зэгухьэныгъэм и 42-нэ бжьыхьэ зэхуэсыр.

◆Режиссёр-балетмейстер **Гъубжокъуэ Болэт** кьызэралъхурэ илъэс 81-рэ ирокъу.

◆Техникэ щІэныгъэхэм я доктор, профессор, РАЕН-м и академик, къэрал лэжьакІуэ **Шыхъуэстэн Амдул-Хьэмид** и ныбжьыр илъэс 67-рэ ирокъу.

◆Уэрэджьакіуэ, КъБР-м, Адыгэ Республикэм, КъШР-м, Ингушым я щыхьэ щІыхь артист **Нэхущ Чэрим** и ныбжьыр илъэс 43-рэ ирокъу.

Дунейм и щыгъынэр «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налмык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. ЩІыпІэр махуэм градусэ 6 - 2, жэщым градусэ 8 - 5 щыхъунущ.

Нацистхэм зэхащІыхьхэр ядэркъым

ЦІыхуитіу, абыхэм полицэм и лэжьакІуитІи яхэту,

Зыгъэхьэзырыр **ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Мариинэщ.**

Европэм щыІэхэм хуэдэщ

Илъэсыщ Іэ зыгъэпсэхугъуэ махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и бгылыжэ курорт нэхъыщхьэр зэпэубыдауэ щытынущ. Зыгъэпсэхугъуэр иджыри къызэІуамыхами, нобэм ирихьэлІэу Іуащхьэмахуэ лъапэ къэкІуэ туристхэр зыхуей хуэзэн папщІэ «Іуащхьэмахуэ курорт» акционер зэгухьэныгъэ зэІухам и лэжьакІуэхэм ихуэзэфІэкІ къыгъэкъым.

ЛЫЖЭКІЭ къыщажьхь гъэзэгухэм нэхъплъэ къыщыщІым щыщІэдзауэ щолажьэ уэсыр зыубэ техникэр. Абыхэм гъэзэгухэр ягъэкъабзэ, зэтес ящІ. Лыжэкіэ къыщажьхь щыІэпІэхэм дэкІуэу къегъэлакІуэхэм я хэщІапІэхэр къыщыщІэрагъэщащи, фабжь зыгъуэт къыхэкІмэ, занщІэу дэІэпыкъуфынущ. Іуэхур пІащІэгъэуэ щыщытым и деж, авиацэр къагъэсэбэпынущ.

«Уэсышхуэ къыщецэм, жьы къыщецІэщэм деж, щІыхуэхэр щыгъуащэ кьохъури, ахэр къэпльыхьэжьын хуейщ. Абы папщІэ дэ иджыпстуэ дызыхуэныкъуэ щыІэкъым», - къыджриІащ къегъэлакІуэ Водолазкин Алексей.

Лыжэкіэ къажьхьыну къуршхэм кьакІуэхэм я бынхэри къыщыздашэ щыІщ. Апхуэдэ сабийхэр тэмэму къажьхьыфу есэн папщІэ, къежэхьпІэ щхьэхуэхэр хашащ. Ауэ, гъэ къэс жьыхуэм хуэдэу, Іуащхьэмахуэ лъапэ щеблагъэхэм я къежэхьпІэхэр Европэм щыІэхэм кьакІэрыхуркъым. Ахэр лыжэм къыщытоувэ метр 3500-м щІигъу лъагапІэм хуэзэу.

Мы гъэм уэс хъарзынэ кьос. Ауэ ар нэхъ кащІу зытелъ щыпІэхэр къыхэкІмэ, уэс Іэрыщі зэращІ Іэмэпсымэхэр кьагъэсэбэп. Апхуэдэ уэс Іэрыщіыр куэдрэ мыгъкІужу телъщи, Іуащхьэмахуэ лъапэ лыжэкіэ къыщыбгъкІыхь мэхъу накьыгъэ мазэр къэблэгъэху.

ТАРИМ Алисэ.

БАХЪСЭН районым щыпІэ унафэр зезыгъакІуэ и Іуэхущ Іапі э кім я Советым и 21-нэ сессием и зэІущІэм муниципалитетым и Іэтащхьэ Сыжажэ Хьэсэн щІыналъэм и лэжьакІуэ, предприятэ нэхъыфІхэм щариты жащ Къэбэрдей-Балъкъэрым Мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министерствэм и Щ Іыхь тхыльыр.

КъБР-м и агропромышленнэ комплексым и зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэшхуэ зэрыхуащІам, апхуэдэу мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскы промышленностымрэ я лэжьакІуэхэм я махуэм и щыхьэкІэ, «Бахьсэн бройлер» ОАО агрогупыр, «Агро-Ком» ОАО-р, «Юг Агроснаб» ООО-р ягъэпэжащ.

Илъэс куэд хьуауэ мэкъумэшым и Іэнатіэм хьэлэлу зэрыщылажьэм, гъавэ бзэ къызэрагъэкІым папщІэ, «Эстер» ООО-м и унафэщІ Сыжажэ Іэсин, мэкъумэшыщІэфермер хозяйствэм и нэхъыжь Ирыгу Мухьэмэд, щхьэзакъуэ хьэрычэтыщІэ Мыд Аркадий сымэ Щ Іыхь тхыльхэр хуагъэфэщащ.

ЩІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ Сыжажэ Хьэсэн кьыхигъэщащ я гъавэгъэкІэм я фІыгъэкІэ Бахьсэн районым мэкъумэш Іэнатіэм куэдкІэ зэрызыщІиужьар, абыхэм я зэфІэкІым дяпэкІи зэрызрагъэубгъунур.

АЛОКЪУЭ Аринэ.

● Бахьсэн щІынатъэ

Хьэлэлу лажьэхэр

● АПК

Къэрал шэсыпІэу сом меларди 2,5-рэ

УФ-м щІыналъэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм щекІуэкІа зэІущІэм къриІуам ипкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым щагъэзэщІэну «Юг-Агро» ООО инвестицэ проектым хухахьну кредитым мы илъэсым и кІэ хьуху Урысей Федерацэр къэрал шэсыпІэ хуиІэнущ.

ФИГУ къэдгъэкІыжьынщи, 2013 гъэм къэрал шэсыпІэ иратын папщІэ УФ-м щІыналъэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм щыщкъэуІу кІуам кьыхиха проекти 6-м «Юг-Агро» ООО инвестицэ проектыр ящыщщ. «Внешэкономбанк» ГК кредит комитетымрэ «Юг-Агро» ООО-рэ сом меларди 3,7-рэ и уасэ джэдкъаз комплекс зэрауэхуэнум теуХуа кредит зэгуфІыуэныгъэ мазитІ и пэкІэ зэращІыпІэуэ щытащ. Проектыр сом меларди 5,6-рэ и уасэщ. Езым и мылькыу сом меларди 1,9-рэ хелъхьэ. Къэрал шэсыпІэр сом меларди 2,5-рэ мэхъу.

Проектыр зытещІыхьар джэдыпрэ гуэгушыпу илъэсым тоин 30650-рэ кьыщыдэлэжьыну иджыпрэ Іэнатіэ лъэщ Дзэлыкъуэ районым къыщыІэзгъэпэщыныр. Іэнатіэм и Іуэхущ Іапі э псори кІуэх нэгъэсэ зиІэ лэжьэкІэм тету ягъэпсынущ. Проектыр щагъэзэщІэну пІалъэм я мазэ улахуэр ику итУ сом мин 23-рэ хьуауэ щыху 900-м щІигъум лэжьапІэ ягъуэтынущ, илъэситхум кьриубыдэу бюджет лІэужьыгъуэ псоми сом мелуан 664,3-рэ халъхьэнущ.

КЪУРЭЩЕЙ Элеонорэ.

Дерс щхьэпэхэр къыхуэзрагъэпэщ

● Заводхэр - сабийхэм

ЩІыхь орден зезыхьэ «Телемеханика» акционер обществэ зэІухам «Заводхэр - сабийхэм» зыфІаІуа Іуэхугъуэм и япэ Іыхьэр дыгъэгъазэм и 4-м къыщыхалъхьащ. Абы тегухуа япэ зэхьыхьэр Нартан къуажэм дэт школ-интернатым и гъэсэнхэм лъагъэсащ.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым Промышленностымрэ сатумкІэ и министерствэр я щІэгъэкъуэуну къызэрагъэпэща зэІущІэ гъэщІэгъуэным хэтащ республикэм и япэ вице-премьер Уянаев Казым, егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ, промышленностымрэ сатумкІэ министрхэм я къуэдзэхэу Абазэ Барэсбий, Жарашуев Алим, ЦІыхуэхэр ІэнатІэкІэ къызэзыгъэпэщ къэрал комитетым и лІыкІуэхэр.

Уянаев Казымрэ заводым и унафэщІ Къер Асльэнрэ ныбжьыщІэхэр гуапэу ирагъэблэгъащ, мы Іуэхугъуэм и мыхьэнэм хагъэгъуэзащ.

- Къэралым и дэнэ щІыпІи хуэдэу, ди республикэми рабочэхэмрэ инженерхэмрэ хуабжьу къомэщІэкІ. Промышленностым и Іэнатіэхэр зыхуей ІэщІагъэлІ Іэзэхэр ирикъуу ягъэхьэзырырыкъым. Ар къызыхэкІ цхьэусыгъуэ нэхъыщхьэхэм ящыщу щІалэгъуалэр абы зэрыдимыхьэхыр. А ІэщІагъэм и мыхьэнэм, рабочэхэм ди гъащІэм щагъэзащІэ къалэныщхуэм, къэралым и зыужьыныгъэм хуащІ хэлъхьэныгъэ иным щІыпІэхэми зыубгъуауэ щахутепсэльыхьыркъым. Араш «Заводхэр - сабийхэм» зыфІэтща акцэр къыщІыхэтльхьар. Абы ипкъ иткІэ, предприятэхэм я лэжьэкІэм ныбжьыщІэхэр кІэльыдгъэпльнущ, рабочэхэмрэ ІэщІагъэлІхэмрэ хуэдгъэзэнущ, дерс щхьэпэхэр къызэдгъэпэщынущ. Пщэдей еджапІэм къыщІэкІынуХэр я къэкІуэнум нэхъ пасэу егупсысыпхъэщ. Абы и лъэныкъуэкІэ мы акцэр сэбэпышхуэ хъуну, рабочэ ІэщІагъэр кьыхэзыхынухэр Іуэхум тригъэгушхуэну къызэлъытэ, - къыхигъэщащ Уянаев Казым.

КъБР-м и япэ вице-премьер ныбжьыщІэхэм епсэльыІа нэужь, предприятэм и унафэщІ Къер Асльэн школ-интернатым и гъэсэнхэр заводым и тхыдэм хигъэгъуэзащ, нобэ зэлэжьхэм яхутепсэльыхьащ, ныбжьыщІэхэм я упщІэ куэдым жэуап яритащ.

«Телемеханика» ОАО-р «Сириус» холдингым хыхь «Урысейм и технологиехэр» къэрал корпорацэм хэтщ. Гъуэгуэм тэмэму щызекІуэныр къызэзыгъэпэщ Іэмэпсымэхэр гъэхьэзырынымкІэ заводыр къэралым щыгъэпсыну щытащ. Иужьрей илъэсхэм абыхэм я фІагъым куэдкІэ хэхъуащ. «Телемеханика» ОАО-м и закъуэщ зыгъэнэху диодхэр зэрыльэ иджырей светофорхэр къыщІэзыгъэкІыр. Ахэр ягъэхьэзыр Урысей Федерацэм и ГИБДД-м щыпсахьэкІа техникэ пщалъэм къитІасэу. Предприятэм и Іэдакъэщ Іэкіыр «XXI лІэшІыгъуэм и технологие лъагэхэр» выставкэм щагъэльэгъуати, нэхъыфІ дыдэхэм ящыщу къалъытащ. Предприятэм промышленностым папщІэ и мыхьэнэ зиІэ зэрыгъэщІ заказхэри егъэзащІэ.

Къер Асльэн ныбжьыщІэхэр цехэхэм къыщрищэкІащ, Іэнатіэм къыщагъэсэбэп Іэмэпсымэхэм я лэжьэкІэм кІэльыгъэльащ, къыщІагъакІ продукцэм яхутепсэльыхьащ. ИужькІэ абыхэм Іэфі ыкІэ Іэнэ къыхуащтащ, тыгъэхэр хуащІащ. Я нэгу зиужьауэ, гъэщІэгъуэн, щІэныгъэуэ куэд яльэгъуауэ, Іуэху щхьэпэм гу хуащІауэ еджакІуэхэр зэбгрыкІыжащ.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

«Адыгэ псалъэр» къыфІэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

Фигу къыдогъэкІыж 2014 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм къыфІэрыхьэну газетхэм, журналхэм Іэ тедзэныр зэрекІуэкІыр.

Илъэс ныкъуэм ди газетым и уасэщ сом 403-рэ кІэпІейкІэ 32-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Іуэхущ Іапі э псоми.

Ди индексыр 51531

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2013 гъэм дыгъэгъазэм и 4-м *№688-рп*

Илъэсыщ1э гуфIэгъуэм ехьэлIа дауэдапщэхэмрэ школакIуэхэм я щ1ымахуэ зыгъэпэсхугъэмрэ зэщ1эгъэIуауэ егъэкIуэкIын мурадкIэ:

1. 2013 гъэм дыгъэгъазэм и 29 - 31-хэм, 2014 гъэм щ1ыщ1ым и 1 - 5-хэм Профсоюзхэм я щ1энхабзэ унэу Налшык къалэ дэтым республикэ псейр щыгъэзывын икIи абы курыт еджапIэхэм я 1 - 7-нэ классхэм щ1эс сабийуэ 10000 кIэгъэблэгъэн.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Финансхэмкlэ и министерствэм хуэгъэувын 2013 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и «Социальнэ политикэ» и «цIыхухэм социальнэ дэIепыкъуныгъэ етыныр» раздел къуэдзэм хиубыдэ ахъщэм щыщу сом мин 1500-рэ илъэсыщ1э тыгъэхэр кьищэхун папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министерствэм хухихыну.

3. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Профсоюз организацхэхэм я зэгухьэныгъэм чэнджэщ етын илъэсыщ1э псейм иращ1экIыну гуфIэгъуэхэм трагъэкIуэдэн папщIэ сом мин 873,7-рэ кьэгутIыпщыну.

4. Илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэр егъэкIуэкIыныжьыкIэ кьызэгъэпэщакIуэ комитетым хэтхэр кьащтэн, мы унэфэм и гуэдэхым зэритым хуэдэу.

5. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Щэнхабзэмкlэ и министерствэм хуэгъэувын илъэсыщ1э гуфIэгъуэ Іухуэхэр зэрырагъэкIуэкIыжьмкlэ планыр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Профсоюз организацэхэм я зэгухьэныгъэм щ1ыгъуу зэхихьэху, 2013 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м фIэмыкIыу илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэхэр егъэкIуэкIыныжьмкlэ кьызэгъэпэщакIуэ комитетым иритыну.

6. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узынщагъэр хьумэныжьмрэ курортхэмкlэ и министерствэм хуэгъэувын илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэхэр щ1агъэкIуэкIыну зэманым Профсоюзхэм я щэнхабзэ унэм ягъэIэпхъуэ медицинэ пункт кьыщ1ыззригъэпэщ1ыну.

7. Республикэм и муниципальнэ районхэмрэ кьалэ округхэмрэ я щ1ыналъэ администрацэхэм чэнджэщ етыну:

илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэр районхэмрэ кьалэхэмрэ щ1егъэкIуэкIыныжьмкlэ кьызэгъэпэщакIуэ комитетхэр кьащтэну;

кьызэгъэпэщакIуэ комитетхэм яхуэгъэувын:

илъэсыщ1э гуфIэгъуэм ехьэлIа Іуэхуэхэр кьыщыгъэльагъуэ планхэр зэхалъхьэу, илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэр егъэкIуэкIыныжьмкlэ республикэм и кьызэгъэпэщакIуэ комитетым 2013 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м фIэмыкIыу иратыну;

мафIэс кьэмыгъэхъуныжькlэ хабзэхэм абыкIэ жэуап зыхьхэр, апхуэдизу мафIэсым и шынагъуэ кьатемыхьэн папщIэ зыгъэпхъэ хабзэхэр сабийхэр щыгъуазэ ящ1ыну.

8. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и комитетым хуэгъэувын, республикэм и профсоюз комитетхэм, республикэм и муниципальнэ районхэмрэ кьалэ округхэмрэ я профсоюз комитетхэм, щ1ыналъэ администрацэхэм чэнджэщ етын:

гуфIэгъуэм кьрихьэлIэну кьызэрырагъэблагъэ тхьилъэп псом япэу унагъуэ хуэмыщ1ахэмрэ бын куэд зиIэ унагъуэхэмрэ я сабийхэм, сабий зеинш1эхэм, сабий ныкъуэдыкъуэхэм, школ-интернатхэм щеджэ сабийхэм хуэхахыну;

хэхауэ социальнэ дэIепыкъуныгъэ хуэныкъуэ икIи кьэралым и нэIэм щ1эт сабийхэм илъэсыщ1э тыгъэхэр кьыхуащ1ихун папщIэ ахъщэ лей кьызэщ1агъэуIуэну;

илъэсыщ1э дауэдапщэхэр, гуфIэгъуэ зэхьихьэхэр жылагъуэхэм, лэжьапIэ Іэнатlэхэм, еджапIэхэм щегъэкIуэкIыныр кьызэрагъэпэщ1ыну.

9. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и предприятэхэм, организацэхэм, Іуэхуэщ1апIэхэм чэнджэщ етын предприятэхэм (организацэхэм) я ахъщэкlэ, апхуэдизу я ахъщэм профсоюз комитетхэм щ1агъэужьыкlэ лэжьакIуэхэм я сабийхэм илъэсыщ1э тыгъэхэр кьыхуащ1ихуэныр профсоюз комитетхэм яущ1ыгъуу кьызэрагъэпэщ1ыну.

10. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Спортымрэ туризмэмкlэ и министерствэм хуэгъэувын спорт зэгухьэныгъэм чэнджэщ етын школакIуэхэм я щ1ымахуэ зыгъэпэсхугъэмрэ сабий куэд кьызэщ1ззыбыдэ спорт Іуэхуэхэр ирагъэкIуэкIыну.

11. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхуэщ1апIэхэмкlэ, жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэмкlэ и министерствэм хуэгъэувын илъэсыщ1э псейм и гуфIэгъуэр зэрагъэпэщ1ыну Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыIэм чэнджэщ етын: республикэ псейм и илъэсыщ1э дауэдапщэхэр щрагъэкIуэкIыну пэшхэр мафIэсым щ1ыхьэмэныжькlэ зыужьрыщ1ыну Іуэхуэхэр зэфIагъэкIыну;

жэуап зыхь щ1ыхьуэр мафIэс кьэмыгъэхъуныжькlэ хабзэхэм щыгъуазэ ящ1ыну.

14. Къэрал кIуэцI Іуэхуэмкlэ и министерствэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыIэм чэнджэщ етын илъэсыщ1э гуфIэгъуэхэр транспорткlэ щашэкlэ, кьыщашэжкlэ, апхуэдизу я гуфIэгъуэхэр щекIуэкI щ1ыпIэхэм щ1ынагъэшагъэ кьащ1ыззрипэщ1ыну.

15. Мы унафэр зэрагъэзащ1ым кIэлъыплъыну и пщэ илъхьэн Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1ым и кьудзэ Къуэдзокьуэ М. М.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1 ХРАМОВ Константин

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым и мандату хуит кьэхъуар «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту депутатхэм я кандидату ятха Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэм етыным и Іуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэ

2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м *Налшык къалэ* *№65/1-5*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутат Ещтрэч Сультlан Хьэбас и къуэм, «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту хахам, и полномочиехэр нэхъ пасэу зэрящ1ыщащхам кьыхэкIыу, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэр зэрыхахым и Іуэхукlэ» 2008 гъэм щ1ыналъэ1ум и 5-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №56-РЗ-м и 68-нэ статьям и Іыхьэ 3-м тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм **унафэ ещ1:**

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым и мандату хуит кьэхъуар етын «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту депутатхэм я кандидату ятха Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэм (№76).

2. Мы унафэр щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхуэщ1апIэхэм кьытрегъэдзэн икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм Интернетым щ1и сайтым илъхьэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэщ1
ДЖЭШ Вячеслав
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Секретарь
АТМУРЗАЕВЗ Ириней

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутат Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэр тхыным и Іуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэ

2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м *Налшык къалэ* *№65/2-5*

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым и мандату хуит кьэхъуар «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту депутатхэм я кандидату ятха Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэм етыным и Іуэхукlэ» 2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм кьыдигъэкIа унафэ №65/1-5-м ипкъ иткIэ икIи «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэр зэрыхахым и Іуэхукlэ» 2008 гъэм щ1ыщ1эуIуэм и 5-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №56-РЗ-м и 68-нэ статьям и Іыхьэ 3-м тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм **унафэ ещ1:**

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутат Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэр тхыным и Іуэхукlэ.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым зэрыхахамкlэ удостоверенэр етын.

3. Мы унафэр щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхуэщ1апIэхэм кьытрегъэдзэн икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм Интернетым щ1и сайтым илъхьэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэщ1
ДЖЭШ Вячеслав
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Секретарь
АТМУРЗАЕВЗ Ириней

Семэн Мерэ Мацэ и пхъур унафэ кьэзыщтэхэм ящ1ыщу Аруан щ1ыналъэ хэхакlуэ комиссэм хагъахьэным и Іуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэ

2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м *Налшык къалэ* *№65/3-5*

«Урысей Федерацэм и цIыхухэм хэхьыгъэхэкIэ я хуитыныгъэхэмрэ референдумым хэтыныжькlэ яIэ хуитыныгъэмрэ кьызэгъэпэщ1ыжьмкlэ щэсIпIэ нэхъыщ1ыхьэхэм я Іуэхукlэ» 2002 гъэм мэкъуэуэгъуэм и 12-м кьащта Федералнэ закон №67-ФЗ-м и 20-нэ, 22-нэ, 26-нэ статьяхэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Іуэхукlэ» 2003 гъэм мазаем и 18-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №23-РЗ-м и 2-нэ статьям и «е» пунктым, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыналъэ хэхакlуэ комиссэхэм я Іуэхукlэ» 2003 гъэм щ1ыщ1ылъэм и 8-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №1-РЗ-м и 2-нэ статьям, «Тэрчокъуэ Арсен Юрий и къуэм унафэ кьэзыщтэхэм ящ1ыщу Аруан щ1ыналъэ хэхакlуэ комиссэм хэтым и кьалэнхэр щ1ыщ1ыным и Іуэхукlэ» 2013 гъэм щэкIуэгъуэм и 15-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм кьищта унафэ №964/3-5-м ипкъ иткIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм **унафэ ещ1:**

1. Аруан щ1ыналъэ хэхакlуэ комиссэм унафэ кьэзыщтэхэм ящ1ыщу хэгъэхьэн Семэн Мерэ Мацэ и пхъур, 1956 гъэм къальхуар, курыт специальнэ щ1эныгъэ зиIэр, мэкъумэщ1э (фермер) хозяйствэм и унафэщ1ыр, комиссэм хагъэхьэн папщ1э «Захуагъэ здэщ1ыIэ Урысей» политикэ партым и щ1ыналъэ къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыIэм кьигъэльэгъуар.

2. Мы унафэр щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхуэщ1апIэхэм кьытрегъэдзэн икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм Интернетым щ1и сайтым илъхьэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэщ1
ДЖЭШ Вячеслав
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Секретарь
АТМУРЗАЕВЗ Ириней

КъБКъУ-м и математикэ факультетым ыджыблагъ щекIуэкIащ щ1ыхь дахэ. Ар траухуат КъБКъУ-м хьыбарегъащ1э технологиехэмрэ экономикэмкlэ и колледжыр (КИТЭ) илъэс 70 зэрырикъум. Абы зыкьрагъэхьэлIащ университетым и лэжьакIуэхэм, колледжым ильэсеуэдкlэ щ1ыпхъэ зэрыхуГуэм сабий куэд кьызэщ1ззыбыдэ спорт Іуэхуэхэр ирагъэкIуэкIыну.

1943 ГЪЭМ, Хэку зауэщхуэр иджыри имыухэми, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цIыхубэ хозяйствэм зыщижьу хуохьэж. Шэч хэмылъу, абы Іэщ1агъэлIкlэр хуэгъэхьэзырын куей мэхьу икIи Ставрополь щ1э бухгалтер Іуэхуэхмкlэ еджапIэм и кьудамэ Налшык кьыщыз1эуах, 1962 гъэм ар еджапIэ щхьэхуэ мэхьу, нужькlэ техникум ящ1. Ефакlуэ эрпытурэ зызыужь еджапIэр 1995 гъэм КъБКъУ-м и нэIэ щегъэувэ икIи колледж цIэр егъуэт.

- Республикэм, хэбгъэзыхьмэ, Кавказ Ищхьэрэм илъэс 70 хьуауэ мыпхуэдэ еджапIэ дыдэрилэр фIыгъуэшхуэу кьызольытэ, - жиIащ КъБКъУ-м и ректорым егъэджэныгъэмкlэ и къуэдзэ Къэжэр Артур. - Мы Іуэхущ1апIэм кьикIуэ гъэсэгъанэр дахэщ. Республикэм экономикэм зыщижьыныгъэ колледжым хэльъэныгъэхуэу хунщ1ащ. Ар я фIыщ1эщ1 еджапIэм гурэ псэкlэ щ1ылэжьахэмрэ нобэ жьыджэру Іуэхум бгъэдэтхэмрэ. Сыныбжьхуэхуэ иджыри хэвгъаехьуэу, фи лэжьыгъэм гуКъущдэж кьывиту фикъэгъуэгурыкIуэну.

Кьэжэрым КИТЭ-м и унафэщ1 Нэхущ ФатIимэ иритыжащ Налшык кьалэ администрацэм кьыбгъэдэкlи Щ1ыхь тхьилъэп, апхуэдизу жриIэжащ КъБКъУ-м и ректор Къарамырзэ Барэсбий еджапIэм зэрехьэхьэр.

КъБКъУ-м кьыбгъэдэкlи щ1ыхь тхьилъэр Къэжэр Артурэрэ Нэхущ ФатIимэрэ иратащ колледжым и егъэджакIуэхэу Амщокъуэ Маринэ, Гущокъуэ Замирэ, Кьудей Мэремэ, Чым Иринэ, Харченкэ Роэзэ, Абдулаевэ Светланэ, Кьумыкъу Майе, Соблир Оксанэ, ЛIыс Людмилэ, Шаваевэ ФатIимэ сымэ, зэфIэкlлъагэ кьэзыгъэлъагъуэ студентхэр щ1ытхъу тхьилъхэмкlэ ягъэпэжащ..

- Илъэс 70-р Іущ1ыгъэм, зэфIэкlлъагэм я нэщэнэу яльытэ, - жиIащ Нэхущ ФатIимэ, - ЕджапIэм и ехьулIэныгъэфIэхэм и фIыщ1эшхуэ хэльщ1 сыт щ1ыгуи зи нэIэ кьыттет Къарэмырзэ Барэсбий. Апхуэдизу щ1ытхъу псалъэ жиеIэну сыхуейщ1 колледжым щ1ылэжьа егъэджакIуэхэм. Нэхъыжьхъэм дытрагъэуващ1 гъуэгуанэ пэж икIи абы тетыфын, зи кьарур пэлъэщ1ын Тхьэм дищ1. Псори гугъу зыщ1едгъэжьхьжьыр щ1еблэ тэмэм дгъэсэнраш1, фи цIэр фIыкlэ жьыжьэ Іуну ди гуапэщ.

И махуэ льапIэм ирихьэлIэу колледжым кьыIэрыхьащ хьуэхьу тхьилъэр. Абыхэм ящ1ыщ1 КъБР-м и Парламентым, КъБР-м и пристав Іуэхущ1апIэм, еджапIэр кьызыухахэм, Кубань мэкъумэш кьэрал университетым, Ингуш Республикэм щ1э «Сунжа» банкым, нэгъуэщIхэми кьабгъэдэкIкlэ.

КИТЭ-м и тхьидэм теуха фильм гъэщ1эгъуэн ягъэхьэзырэр абы щеджэхэм. ЕджапIэм кьыщIигъэкIахэм кьаухэкIащ щ1эныгъэлI нэсхэр, Іэщ1агъэлI Іэзэхэр, Къэбэрдей-Балъкъэрми нэгъуэщ1 щ1ыпIэхэми фIыкlэ зи цIэр кьыщащ1э цIыху гъуэзэджхэр.

- Колледжым сыщ1ыщIэса ильэсхэр зэман нэхъ дахэ дыдэхэм ящ1ыщ1, - жиIащ КъБР-м энергетикэмкlэ, ЖКХ-мрэ тариф политикэмкlэ и министрым и дэIепыкъуэгъу Безниковэ Ириней. - Сэ сфIэтэмэмщ куэрт еджапIэм и ужькlэ колледжым ущ1этIыкlсхьэнкlи, ищькlэ, гукъыдэж уиIэмэ, щ1эныгъэ нэхъыщхь зэбгъэгъуэтыныр. Сезыгъэджахэм сохъуэхъу узынш1эу куэдрэ тхуэпсэуну.

Пщ1ыхьэ ягъэдэхащ КъБКъУ-м уэрэдзымрэ къафэмкlэ и «Амикс» театрым, «Стимул» уэрэджыкIакIуэ гуплым, «Кьафэ», «Каллисто» гуплхэм, КИТЭ-м и студент зэчиифIэхэм.

ТАБЫЩ Динарэ.

Политикэ лэжьакIуэ щ1эныгъэм, юридическэ щ1эныгъэхэм я доктор, профессор, щ1ыныгъэ лэжьакIуэ гъуэзэджэ, Дунейпсо Адыгэ Хасэр кьызэзыгъэпэщ1ахэм яхэта нкIи абы и яп1э тхьэмадэр щ1ыта Къалмыкъ Юрэ и фэеплъ пщ1ыхь щекIуэкIащ Сэратьи Мадинэ и арт-центру Налшык къалэ дэтым. Ар кьызэригъэпэщ1ащ «Чистые сердца» щ1ыналъэ зэхуакъуэ жылагъуэ зэгухьэныгъэм.

- СЫТ ХЭЭДЭ лэжьыгъэ Іэнатlэ Іэмытами, ар сытым дежи зэгупсысыр и пэлъэкъым и ехьулIэныгъэрат, жиIащ зэлущIэр кьыщ1эзIуныхым жылагъуэ зэгухьэныгъэм и гъэзэщIакIуэ комитетым и унафэщ1 Тэмазэ Кьантемир. - Къалмыкъыр, щэч хэмылъу, юрист ящ1, щ1эныгъэлI гъуэзэджэт, мамырщ1экъут, жылагъуэ, политикэ лэжьакIуэ емызэщ1ыжьт. Жыпlэнуракъэ, адыгэ лъэпкъыр зэрыгущ1хуэ цIыхущхуэт. Щ1алэгъуалэр хуэныкъуэщ1 щапхъэ зытрахыфынухэм, зыразгъэпщ1фынухэм, Юрэ хуэдэхэм.

Къалмыкъ Юрэ и фэеплъ ягъэуващ1 медаль, юриспруденцэм, лъэпкъ щэнхабзэмрэ щ1эныгъэмрэ зегъэужьыным хэтлъхьныгъэ хуэзыщ1а, мамырыгъэр хьумэным зи гущIэ хэзыльхьа Іэщ1агъэлIхэр ирагъэлъэпIэну. Къалмыкъыр кьызэрагъэхуэ етIанэгъэ илъэс 80 зэрырикъум и щ1ыкlэ а медалыр хуагъэфэщащ нобэ кьытхэмытыжьхэу, ауэ зи щ1эныгъэри зэфIэкIри кьызыхэкIа лъэпкъым щхьэзыхьэ хуэзыщIащэу республикэм и цIыхубэ усакIуэ, Іуэрыл1уатэдж, жылагъуэ, политикэ лэжьакIуэ Пало Заур, генерал Сосналы Сультlанрэ тхакIуэ, щ1эныгъэлI Іутlыж Борисрэ.

Фэеплъ медалыр иратащ Кьэбэрдей Хасэм и тхьэмадэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщ1хь Хьэфыщ1э Мухьэмэд, Кьэбэрдей-Балъкъэрым щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхущ1апIэхэмкlэ, жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэмкlэ и министр Къумахуэ Мухьэдин, композитор Хьэпуп Джэбрэил, Кьэбэрдей-Балъкъэрым Бизнесымкlэ и институтым и ректор Хьурей фекIликс, КъБР-м и цIыхубэ артист Думэныщ Іэуладин, жылагъуэ лэжьакIуэ щ1эрыIуэ Гуэбэщ1ыкI Жантемыр, тхыдэдж, адыгэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лэжьыгъэр зэзыгъэуIу советым и тхьэмадэ Къалмыкъ Жылэбий, КъБР-м и сату-технологие колледжым и унафэщ1ым Іэгъджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэмкlэ и кьуэдзэ Безрокъуэ Маритэ, КъБР-м и Іъэпкъ музейм и унафэщ1 Накуэ Феликс, «Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъыр зытха Кьубатий Борис, нэгъуэщIхэми.

Дамыгъэхэр зыхуагъэфэща дэтхэнэри гуапэу тепсэтыхьащ сыт хуэдэ щ1ытхъуэр зыхуэфащэ Къалмыкъ Юрэ и Іущ1эмрэ и гуащIэмрэ. И Іуэху зехьэкIэу зыщ1ыгъуазэхэм я гугъу ящIащ, щапхъэ зытепх хьун адыгэлI, щ1ыху пэжу, зачгъэм и гетьльхьэу зэрыпсэуэр кьыхагъащ1ащ, хуэфащ гулъытэ и зэфIэкIым зэримыгуэтэри ябзыщ1ащкъым.

- «Щэрджэс» псалъэм кьызэщIиубыдэ мыхьэнэ псори - ар лIыгъэщ1, кьаруш, хьэгуагъэщ, напэщ1 - кьанэ щ1ымIэу Къалмыкъ Юрэ епльыт зэрыхьуныр. Пуми лъэпкъыр хуашэрт нэхуэм, хуитныныгъэм, дахэм. «Псори блокI, зызымыхьэжь щ1ыкlэхьм, кьанэр Іущ1агъэщ1», - жиIащ абы.

А махуэм Къалмыкъым и фэеплъ медалыр щ1ыху 30-м щIигъум иратащ, псори зэхэту нобэкlэ Іэ ди зыхуагъэфэщар щ1ыху 45-рэ мэхьу.

ИСТэПАН Залинэ.

Юбилей

Адыгэлl гъуэзэджэ

Губзщ1ыкI Владимир и ныбжьыр илъэс 80 ирокъу

Абы и гъащIэр зэрыщ1ыту фIыуэ ильагъу Къэбэрдей-Балъкъэрым щ1ыпсэу лъэпкъхэм яхуэлажьэным триухуащ. КъБР-м и МВД-м, республикэм Юстицэмкlэ и министерствэм и Іуэхуэщ1ыныгъэщхуэ зыпыльныгъэщхуэ зыужьыным, Урысейм и ХьумапIэ банкым и щ1ыналъэ къудамэм и Іэтащхьэу, абы и директорхэм я советым хэту Губзщ1ыкI Владимир Іуэхум кууэ хэзыщ1ыкI унафэщI Іущу, къэмылэнджэжу зыкъыгъэльэгъащ, и лэжьэгъуэхэмрэ ныбжьэгъуэхэмрэ я деж хуэфащэ пщIэ кьыщихьащ.

А псор гулъытэнщэ хьуакъым – КъБР-м и Щ1ыхь тхылъыр, республикэм и Парламентым и Щ1ыхь тхылъыр кьратащ, УФ-м и МВД-мрэ Урысейм и ХьумапIэ банкымрэ я дамыгъэ куэд кьыхуагъэфэщащ.

Іэщ1агъэлI Іуэхуэдэ, унагъуэ дахэм и тхьэмадэ, адэ гумащIэ, адэшхуэ Іумахуэ, ныбжьэгъуэ икIи дрэгъуэ пэж, щ1ыху гуапэ, гущIэгъуэлы – ахэр нэгъуэщIхэм ефIэкIыу абы кьыдекIуэкI хабзэ хьэлэмэтэхэм ящ1ыщ1 зы мащIэщ.

Губзщ1ыкI Владимир ноби гъащIэм щ1ыжьджэщ, «АСКРЕДИТ»-м (КъБР) и кьызэгъэпэщакIуэхэм я советым и тхьэмадэщ, Дунейпсо Адыгэ Хасэм и Гъэзэщ1акIуэ комитетым хэтщ. Илъэс куэд хьуауэ лъэпкъым и Іуэхур дегъэкI, кьадекIуэкI хабзэфIэхэр егъэбыдэ, абыхэм зеплъуэж.

Губзщ1ыкI Владимир Исмэхьил и къуэм и махуэ лъапIэмкlэ дохьуэхьу. Зышнщ1агъ быдэ, гъащIэ кIыхь, насыпрэ зэIуэзэпэщ1агъэрэ иIэну, и мурад псори кьехьулIэну ди гуапэщ.

Дунейпсо Адыгэ Хасэ, Кьэбэрдей Адыгэ Хасэ, «Адыгэ псалъэ» газет, «Эльбрус» тхылъ тедзапIэ, «Іуащхьмахуэ» журнал.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1 ХРАМОВ Константин

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым и мандату хуит кьэхъуар «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту депутатхэм я кандидату ятха Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэм етыным и Іуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэ

2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м *Налшык къалэ* *№65/2-5*

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым и мандату хуит кьэхъуар «Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1ыналъэ къудамэм кандидатхэм я спискэу кьыхилъхьам хэту депутатхэм я кандидату ятха Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэм етыным и Іуэхукlэ» 2013 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм кьыдигъэкIа унафэ №65/1-5-м ипкъ иткIэ икIи «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэр зэрыхахым и Іуэхукlэ» 2008 гъэм щ1ыщ1эуIуэм и 5-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №56-РЗ-м и 68-нэ статьям и Іыхьэ 3-м тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм **унафэ ещ1:**

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутат Джэш Хьэсэн Хьэсэнбий и къуэр тхыным и Іуэхукlэ.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еплIанэ хэхыгъуэм и депутатым зэрыхахамкlэ удостоверенэр етын.

3. Мы унафэр щ1ыхьэ хьыбарегъащ1э Іуэхуэщ1апIэхэм кьытрегъэдзэн икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм Интернетым щ1и сайтым илъхьэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Унафэщ1
ДЖЭШ Вячеслав
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и Секретарь
АТМУРЗАЕВЗ Ириней

Пщ1ыхьэхъэ

ЗэфIэкI лъагэм и нэщэнэ дахэ

Проректор Кьэжэр Артуррэ Нэхущ ФатIимэрэ.

Кьэжэрым КИТЭ-м и унафэщ1 Нэхущ ФатIимэ иритыжащ Налшык кьалэ администрацэм кьыбгъэдэкlи Щ1ыхь тхьилъэп, апхуэдизу жриIэжащ КъБКъУ-м и ректор Къарамырзэ Барэсбий еджапIэм зэрехьэхьэр.

КъБКъУ-м кьыбгъэдэкlи щ1ыхь тхьилъэр Кьэжэр Артурэрэ Нэхущ ФатIимэрэ иратащ колледжым и егъэджакIуэхэу Амщокъуэ Маринэ, Гущокъуэ Замирэ, Кьудей Мэремэ, Чым Иринэ, Харченкэ Роэзэ, Абдулаевэ Светланэ, Кьумыкъу Майе, Соблир Оксанэ, ЛIыс Людмилэ, Шаваевэ ФатIимэ сымэ, зэфIэкlлъагэ кьэзыгъэлъагъуэ студентхэр щ1ытхъу тхьилъхэмкlэ ягъэпэжащ..

- Илъэс 70-р Іущ1ыгъэм, зэфIэкlлъагэм я нэщэнэу яльытэ, - жиIащ Нэхущ ФатIимэ, - ЕджапIэм и ехьулIэныгъэфIэхэм и фIыщ1эшхуэ хэльщ1 сыт щ1ыгуи зи нэIэ кьыттет Къарэмырзэ Барэсбий. Апхуэдизу щ1ытхъу псалъэ жиеIэну сыхуейщ1 колледжым щ1ылэжьа егъэджакIуэхэм.

Пщ1ыхьэ ягъэдэхащ КъБКъУ-м уэрэдзымрэ къафэмкlэ и «Амикс» театрым, «Стимул» уэрэджыкIакIуэ гуплым, «Кьафэ», «Каллисто» гуплхэм, КИТЭ-м и студент зэчиифIэхэм.

ТАБЫЩ Динарэ.

Къалмыкъ Юрэ и щ1ыхькlэ

Фэеплъ

Кьэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ Хьэфыщ1э Мухьэмэд и псалъэ.

Терроризм пэщ1этынымкlэ Іъэпкъ комитетым и хьыбарегъащ1э центрым къет

Къуажэдэсхэм лей ятехьакъым

Кавказ Ищхьэрэм и щ1ыналъэм терроризм хуэунэтIа щ1эпхъаджагъэхэр щызыгъэжь гуным хэтхэр убыдыным теухуа Іуэхугъуэхэр Іуащхьмахуэ куейм хьихь Былым кьужэм дыгъэгъазэм и 15-16-хэм щрагъкIуэкIащ.

ФСБ-мрэ МВД-мрэ я Іэнатlэ хэхаха кьаухъуреихьащ Іэщ1экIэ зэщIэуэзэда цIыхухэр зыщIэсу ящ1ыхь.

Гъунэгъу унэхэм щ1ыпсэухэр щIагъэIэпхъкIри, зэпсэльэныгъэм щIадащ1икIи абы ипкъ иткIэ сабий зыщIыгъу цIыхубзыр щIэпхъаджащIэхэм унэм кьыщIагъэкIащ. Езы бзаджащIэхэм зыкьатын ямыдэу, ФСБ-мрэ МВД-мрэ я лэжьакIуэхэм ЩIэкIэ кьаухэуащ, гранатэхэр кьраутIыпщащ.

А зэхуэсым щIэпхъаджащIэ гупым щ1ыщ1 пIы, аб

УЗЫНШАГЪЭ

Щапхъэ тепхыным емыкIыу хэлъкъым

Сурэтыр **ЕЛЪКIАН Артур** *трихащ.*

КъБР-м Узынщагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и зи чэзу зэIушIэ иджыблагъэ екIуэкIащ. Абы щытепсэлъыхьыащ а Iэнатlэм зэрызэпуэкIыным, медицинэ Iуэхутхьэбзэхэм я фIагъым хэгъэхъуэным, сымаджэхэр хущхъуэкIэ къыззегъэпэщыным пыщIа гугъуехьхэм, нэгъуэщI Iуэхухэмк.

- УЗЫНШАГЪЭР хъумэн Iэнатlэм къалэн нэхъыщхьэу щызыхуэдгъэувыжахэм ящыщыщ цIыхухэр зыкIэпльыпльыкIыным, зыхуэсакъыжкIын зэрыхуэпр кIэзыгъэщIэныр, - жиIащ зэIуцIэр къыщыззIуихым КъБР-м узынщагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министр **Шэт Ирмэ.**

Министрым къыхигъэщащ республикэм щыпсэу цIыхухэм я бжыгъэм зэрыхэхъуэ - нэгъабэ и иджы хуэдэ пIэхъэхэм епIытIмэ, ар процент 1,6-кIэ нэхъыбэщ. Къащтэмэ, дунейм ехьажэм я бжыгъэри проценти 5,2-кIэ нэхъ мащIэ хъуащ. Нэхъыбэу цIыхухэр зэрылIыкIыу дохутырхэм къагъэльагъуэр Iэпкльпкльыкым тIыр тэмэму зэрыщыземыкIуэм къыхэкI узыфэхэрщ.

- ЦIыухэм я узынщагъэр къэпщытэныкIэ къэралым щекIуэкIа Iэжьыгъэм зыкъзэригъэльэгъуащ, республикэр яхэтщ абы пашэ щыхъуа уряусыт хэгъуэгуэ 5-м, - жиIащ Шэт Ирмэ. - Ди гуапэ зэрыхъунщи, а Iуэхум цIыхухэр жыдаджэу хэтащ. ПобэкIэ цIыху 95.896-м я узынщагъэр зыхуэдэр къапщытащ. Абы къинтъэлъэгъуахэм япкъ иткIэ, адэкIи зыкIэльызыгъэпIытьмэ хуей псоми чэнджэщхэр иратащ. Апхуэдэу сабий зеиныжьым я узынщагъэр къыщапщытым цIыху 14 медицинэ дэIэпыкъуныгъэ хэуныкIыгъэ haIуэ къащIащ. Абыхэм ящыщу 10-м зыхуей хущхъуэхэр ирахьэлIащ, 3-р мыгувэу сымаджэщым ягъэгъэзэнынущ, зы ныбжьыщIэм къэралым и къалащхьэм къыщIэзэн хуейуэ и тхьапIэхэр ягъэхьэзащ.

Министрыр тепсэлъыхьащ доухутырэм я Iэзэгъэм, зэфIэкIым хэгъэхъэнымкIэ щIэныгъэ-практикэ конференцэр, семинархэр зэрырагъэкIуэкIым, къаралым и медицинэ центр нэхъыфIхэм я Iэщlагъэлlэхэр къарагъэблагъэуэрэ лекцIэхэр къызэрызэрагъэпэщым.

Медицинэ гъэкъэкIуэхэм я гугъу щиIым, Шэтым жиIащ 2013 гъэм и мазибгъуэр къащтэмэ, ику ягу дохутырхэм сом 24.633-рэ, медстрахэм - сом 15.760-рэ, саниттархэхэм сом 9.441-рэ къызэрахьыр.

- Сымаджэхэр зыхуэныкъуэ хущхъуэхэмкIэ къызэрэпэщын программэмкIэ 2013 гъэм республикэм зыхуеину мылькур сом мелуан 369-рэ мэхъу, - жиIащ министрым. - Абы щыщу федеральнэ бюджетым къыхэкIыу сом мелуани 150-рэ, республикэ мылькум щыщу сом мелуан 80 къыIэрыхьащ. Лышх узыфэхэм дызэреIэзэну хущхъуэ лъапIэхэр ирилъу хущхъуэцIэхуркъым. Абы къищынэмыщIауэ, республикэ бюджетым къытохьэлъэ куэдрэ узримыхьолI узыфэхэр зиIэ сымаджэхэр Iэмал имыIэу хущхъуэкIэ къызэгъэпэщынри ди пщэрылъу зэрыщытыр. Абы текIуэдэну мылькур федеральнэ бюджетым къызэкIыу Iуэхур зэтеубжьынкIэ зэкIэ къыдэхъулIэркъым.

Шэт Ирмэ къытеувыащ узынщагъэр хъумэн Iэнатlэм щекIуэкI зэхъуэкIынымкIэхэмк. А Iуэхум трагъэкIуащ сом мелаури 2-рэ мелуан 348-рэ. Узынщагъэр хъумэнымкIэ Iуэхущlапlэу 18 ситI и лъэныкъуэкIи зыхуей хуэзэу зэрагъэпэщыжащ, иджыри 8-м лъжьыгъэхэр щокIуэкI.

Й къэпсэлъэныгъэм и кIэм министрым жиIащ сымаджэщым я лъжьэкIэм Iэмал имыIэу зэхъуэжьынымгъэхэр хэлъхьэн зэрыщыхуейр, иджырей медицинэ технологиехэр нэсу къызэрыгъэсабэпшхьэр, апхуэдэуи дохутырэр щыхуэхэм я узынщагъэм гугъыгъэ хуащIыжу ирагъэсэным мыхьэнэшхуэ зэриIэр.

Iэмал зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ щыIанатъ фондым и унафэщI **Къанокъуэ Аслъэнбэч** и гугъу ищIащ я Iуэхущlапlэм ахъшIэр и чэзум къазэрыIэрыхьэр икIи апхуэдэ дыдэу езыхэмэ ар медицинэм и Iэнатlэхэм зэрыхуаутIыпщыр.

- Республикэм и цIыху кэущI я узынщагъэм нэгъуэщI хэгъуэгуэхэм щыкIэльаубытым кьытехуауэ узым хигъэзыхьэмэ, Абы папщIэ поликлиникэм сымаджэхэр щатх и къудамэм республикэм зыщиужьыным ари зэран хуохьу.

АдэкIэ Къанокъуэ Аслъэнбэч сымаджещхэм я дохутыр нэхъыщхьэхэр щыгъуазэ ищIащ республикэм ФинансэмкIэ и министерствэм япэ мазищым зыхуеину ахъшэ бжыгъэмкIэ зэгурыIуныгъэ зэрырагъэпIар икIи чэнджэщ яритащ ищыкIыпсту щыщIэдзауэ ар къаIэрыхьэн папщIэ зыхуеину тхьытIэхэр зэгъэхъэзырыну, зыхуэныкъуэ хущхъуэхэмрэ ерыскъымрэ дызыхуэкIуэ ильэсым и пэхэм къащэхуфын хуэдэу.

Къызэхуэсахэм зэIуцIэм и кIэм захущгъэзащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщым и къудэдэ **Марьяш Ириндж.** Абы медицинэм и лъжьакIуэхэм ягу кIыгъэкIыжащ мы гъэм и мазае мазэм КъБР-м и Iэнатlэм щыIэ медицинэм кIыхьэ Iэмалыщlэхэм, медсестрахэр хуагъасэ сымаджэхэм зэрахущытыну щыкIэм, абыхэм бгъэдыхьэкIэ щхьэхуэ къызэрыхуагъэуцIынум.

КъБР-м Узынщагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм программэ, проект щхьэхуэхэм едгъэзынымкIэ зэрыщыщ. Апхуэдэ щхьэусыгъэхэм я пIалъэ щIэныгъэ-практикэ ахэр гъэзэгъэнымкIэ и къудамэм и унафэщI Мэкъуауэ Эммэ зэрыжиIэмкIэ, пIалъэ зыхьэкI мыхьэну медицинэ дэIэпыкъуэгъэ щрат Iуэхущlапlэ къызэрыгъэзэжьынымкI

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

● Гъуазджэ

Гъэлъэгъуэныгъэм Темыркъан Геннадийрэ Жылэ Анатолэрэ хэтщ.

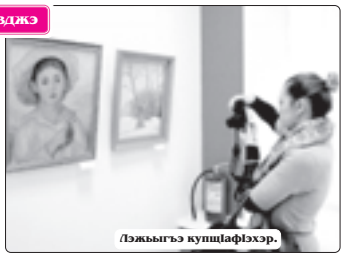

Лэжьыгъэ кушIафIэхэр.

Гукъэдж къозыт сурэтхэр

Сурэтыщ1 гъуазджэм хуемыджамн, абы дихьхьхэм я I эжьыгъэхэр гъэш1эгъэунш, Араш Тхаченко Андрей и цIэр зезыхьэ, сурэтыщ1 гъуазджэхэмк1э музейм апхуэдэхэр зэман-зэманк1эрэ утыку к ьыщ1ришэр.

МУЗЕЙМ и гущыI эм **Жантудуевэ Елизаветэ** кьыз1эхуэсахэр хигъэгъуэзащ1 нэхъапэм щ1эупщ1э зиI эу щыта мы зэхьлхэ гуапэм хуэдэ нэмыфей итхъэя 10-м кьызрызэрамгъэпэщащ, а хабзэ дахэр иджы кьагъэщ1эрэщ1ежьыну зэрамурадыр.

- УФ-м и Сурэтыщ1хэм я зэгухьэныгъэм и республикэ кьудамэм хэмытми, зэчий зыбгъэдэлъ, лэжьыгъэ купщIафIэхэр кьызкьэуIэ художникхэр ди мащ1экьым. Абыхэм я Iэдакъэщ1к1экэр гъуазджэм дихьхьхэм едгъэлэпагъуэ, езыхэри зэрыдгъэщхьыкуэм тфIэфIу мы зэхьлхэр кьызэдгъэпэщащ, - жиIащ республикэм и Щ1эныгъэ-методикэ центрым и унафэщ1, сурэтыщ1 **Жылэ Анатолэ.** - Гъуазджэм, щ1нхабзэм я лэжьакIуэхэу лъэпкъ хъугъуэфIыгъуэхэр зыхьлымэ ик1и абыхэм зезыгъэужь цыхухэм гулыпIэ яхуэфащэщ. Лъэпкъ, сурэтыщ1 гъуазджэм зыгъэпсыгъуэ, гъуэгу нэхъапэм кьызэдгъэпэщу щыта мы Iуэху дахэр идогъэжьажри, гъуэгу махуэ! Художникхэм узынщагъэрэ екъуIэныгъэрэ фIи1эу, фи I эжьыгъэ купщIафIэхэмк1э дыбгъэгуфIэну ди гуапэщ.

УФ-м и Сурэтыщ1хэм я зэгухьэныгъэм и республикэ кьудамэм и правленэм и унафэщ1 **Темыркъан Геннадий** жиIащ пэжьыгъэхэр зэрыгъэщ1эгъэныр, абы епIхъэм Хэку лъагъуныгъэмрэ дахагъэмрэ я псэм кьызэрыщагъэушыр, я гукъыдэжьыр кьызэрит1ыр.

Темыркъаным сурэтыщ1хэм фIыщ1э яхунщ1ащ я лэжьыгъэ тельыджэхэр утыку кьызэрыраухьам папщ1э, фIыуэ ятьагъу Iыдгъэр я Iэпэгъуэ, абы кьаринт псэугъуэм къару къахилтьхьэ псэунуи екъуэхъуащ1.

Сурэтыщ1хэм я зэгухьэныгъэм и правленэм и унафэщ1 **Темыркъан Геннадий** жиIащ пэжьыгъэхэр зэрыгъэщ1эгъэныр, абы епIхъэм Хэку лъагъуныгъэмрэ дахагъэмрэ я псэм кьызэрыщагъэушыр, я гукъыдэжьыр кьызэрит1ыр.

Темыркъаным сурэтыщ1хэм фIыщ1э яхунщ1ащ я лэжьыгъэ тельыджэхэр утыку кьызэрыраухьам папщ1э, фIыуэ ятьагъу Iыдгъэр я Iэпэгъуэ, абы кьаринт псэугъуэм къару къахилтьхьэ псэунуи екъуэхъуащ1.

Сурэтыщ1хэм я зэгухьэныгъэм и правленэм жэуап зыхь и секретарь **Сындыку Нелли** сурэт щ1ыным дихьхьхэм екъуэхъуащ1 гъуазджэм и фIыпIэр зыхащ1эну, я лэжьыгъэм и пщ1эр кьалтьтэну.

Прохладнэ, Лэскэн районхэм ис сурэтыщ1хэм я лIыкIуэхэм фIыщ1э хуащ1ащ гъэльэгъуэныгъэм зыкърезыгъэхьэлIахэм. Абыхэм кьыхагъащ1ащ мыпхуэдэ Iуэху дахэм сурэтыщ1хэри гъуазджэм дихьхьхэм зэрыкъуэныгъэ-кьуэр, щ1эблэр дахагъэм пэгъунэгъу хьунымкIэ, я хэкур фIыуэ ятьагъунымкIэ мыхьхэнэщхэ зэрилэр.

Зэхьлхэм кьрихьлIащ жаIащ республикэм и щ1ыуэпс кьулейр, и псэукIэр, и гъашIэр, и щ1ыхьэр кьызэрыщ1эжьыгъэхэр ягу зэрыдыхьар. Апхуэдэ дуэ гъэщ1эгъэнщ, удзыхьхэщ1 пхъэм кьыхаIущ1ыкIа псэущ1ьхэм я сурэтхэр, пхъэ хьэкъущ1ыкIу зэхуэмыдэхэр, саугъэт щ1ыкIуэхэр.

Адыгэ пщащ1эм и теплъэр кьызэрыщ1 сурэтри ягъэлъэгъуащ.

Гъэлъэгъуэныгъэр кьызэрыщ1 сурэтыщ1хэмрэ жаIащ дяпэкIи зэрызэдэлэжьахэр.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *триуащ.*

● Iуэху епIыкIэ

Щ1ыналъэм «Кавказ» фIэзыщ1ар адыгэхэра?

**Ильэс зыбжанэкIэ уэзIэбэкIыжмэ, газетхэм кьытехуауэ щытащ «КАВКАЗ» псалъэм и к1ыхь зыкIам теухуа тхыгъэ. «Топонимия - это интересно» тхыгъэр зи Iэдакъэщ1экIыр Зенкьуэ кьуажэм щ1ыщ Джэдгъэф Алъэмырзэт. Абы и тхыгъэм кIэщIу кьыщеIуатэ «Кавказ» псалъэр кьызэрыхьуар. Алъэмырзэ зэрыжиIэмкIэ, ар «кьэв», «кьэз» псалъэхэр зэпыувэри къэхьащ1. «Кьэв»-р е уэсэ е мыл, «кьэз»-р къэвыжа уэсыпсыр «зын», гъэкьэбзэн» кьикIыу кьеГъэльагъуэ. А псалъэхэр зэхельхьэж, урысыбзэм ирегъэувэри, «Кавказ» псалъэр кьеГъэхьу.

НэГЪУЭЩI Зенкьуэ щалэ, егъэджакIуэу, школ унафэщ1эу илъэс куэдкIэ лэжьа АбытIэ Хьэжмурати иIэщ «Кавказ» псалъэм и кьэхъукIэм теухуа тхыгъэ, ари газетым тетащ. Хьэжмурат и епIыкIэмкIи, Алъэмырзэ и псалъэ «кьэв»-р кьегъэсэбэп, етIуанэу кьищ1тэр «кьес» жыхуиIэрщ. «Кьэвын» щхьэкIэ «кьеси» уиIэн хуейщ. А тIури зэхэпльхьэжмэ, «Кьэвкьес» жэхэу, ауэ урысыбзэм иГъэтIэсэн щхьэкIэ «Кэвкес» е «Кавкос» пфIохьу, апхуэдэ зэхэльхьэкIэхэр бзэщ1эныгъэм кьимыщ1энкIэ шэч кьыуегъэхь.

Кьызэрыщ1эжьымкIэ, мы псалъэм и кьэхъукIам щ1эныгъэлI куэд тетхыхьащ. «Адыгэ псалъэ» газетым сыщ1рихьэлIащ щ1эныгъэлI Кьумыкьу Мамдухь «Адыгэхэр я щхьэхуитныгъэм зэрыщ1эгъуэр абы» тхыгъэшхуэм *(2011 гъэ, мэлыжьыхьым и 23).* Пэжщ, мы тхыгъэмкIэ Мамдухь кьызэрыгурыIуэ зэрыкуитныгъэм зэрыщ1эгъуэр абы» псалъэм и мыхьэнэр, абы и кьэхъукIар кьэхэтрэтэкьым, ауэ ар кьигъэсэбэлын хуей ахъутаи, и Iуэху епIыкIэрэ абдеж псалъэ щигъэльэгъуащ. Абы зэритхымкIэ, «Кавказ» псалъэр кьышIимыгъэсэбэпар «Кьэфкьас»-р адыгэ жьIэкIэу кьыззэрыщ1ыкьарщ. Мамдухь и тхыгъэм мыпхуэдэу щетх: «Сирием щ1ыпсэу ди лъэпкъэгъу нэхьыжьхэм жаIэу зэрызэхэсхьажамкIэ, «кьуэф» жиIэмэ, «бгы хужь» кьинкIыу араш. «Кьуэфкьуэ»-р псалъэу «Кьэфкьас»-р кьызытекIыжам «бгы хужьым и кьуагъэм кьуэс» мыхьэнэ иIэу араш. Сыт хуэдэу щ1ытми, «Кьэфкьас»-р адыгэбзэм нэхъ ьыитIапIэ зэрыщ1ыпльтэрэ кьэдгъэсэбэпащ.

Интернетым и сайтхэмк ьыщ1дгъэуэтэ а псалъэм теухуа тхыгъэ зэхуэмыдэхэр. «Кавказ» щ1ыжаIэкIэ, уи щхьэм зыкьыщ1ыIэу гупсысэ гъэщ1эгъэуэн куэдым, удегъаплъэ тхыдэм и дуэрэшлIэрэшхэм. Тхыдэджхэм я нэгу кьызэрыщ1ащ-гъэувэмкIэ, а псалъэр кьежьащ1 щ1ыгъуэ гъэ-фуэхэм щ1ыщIидза илъэсхэм. ИкъукIэ лъэхъэнэ жьжьхэ укIуэцIрегъэлпIа а псалъэм», - жиIэгъащ1 1840 гъэм ди щ1ыпIэм и дахагъэм хьэщ1ыкъ ищIауэ щ1ыта, зыпльхьакIуэ щ1ры1уэ, франджы бзыльхъугъэ Аддель Оммер де Гелль.

АтIэ сыту пIэрэ «Кавказ» псалъэм и кьэхъукIыр? Хэту пIэрэ ар кьэзыгупсысар?

Апхуэдэ упщ1эхэр зиIэхэр гъунэжщ, абы и жэуапхэр куэду зэщхьэщокI. Интернетым ильтхыгъэхэм ящ1ыщ зым кьызэрыщ1ыкIэмкIэ, «Кавказ» псалъэр кьызыдикIар, абы и мыхьэнэр игъэнэхуэну яжь ихьауэ щытащ проекик, гъащ1эр, лъэпкъ-зоологическэ гъащ1эл, Кавказ кьуршхэм я лъапэхэр кьызэхэзыкIухьа, ильэс 200 и пэкIэ «Путешествие в астраханские и кавказские степкIэ жьIпIэмэ а цIэр Ираным кий Ян. Абы и тхыгъэр кьытригъэдзауэ щытащ езым ирегъэжьа икIи и ныбжьэгъу, ориенталист, академик цIэрыIуэ Клапрот Генрих-Юлий *(Париж кьалэ, 1829 гъэ).* Клапрот щ1ехэ а тхылъым: «Дэ кьэдгъуэтащ1 термин «Кавказ»-р ягъэнэхуэну яужь эритар. Par кьиIуэтэжар кьызэрыщ1эгъэ альащ1ж философ Клеанф и псалъэхэращ. Абы кьызэригъэлъагъуэмкIэ, «Кавказ»-р Iэхъуэу гуэрым и цIэщ, ар благъуэфэ зыгъэгъэльэдэ Сатурн щ1алэм нукIащ. Персхэм ар зэрыжаIэр Кох-Кафу-щ, «Гора-Кафа» жиIэу араш. «А бгым и цIуэ Анкэкэ» еджэу бзу абграгъуэ зэрыщ1ыгъэсыр абы» хэм (персхэм) ижь-ижьыж льандэрэ ящ1эрт», - жеIэ Клапрот.

Iэнэущ1эу зы гъэщ1эгъуэн абы ещхьу щ1ыIащ. Кавказ лъэпкъэм я IуэрыIуэ-гъэувыжар «Кавказ» псалъэм и мыхьэнэр, абы и кьэхъукIар кьэхэтрэтэкьым, ауэ ар кьигъэсэбэлын хуей ахъутаи, и Iуэху епIыкIэрэ абдеж щигъэльэгъуащ. Абы зэритхымкIэ, «Кавказ» псалъэр кьышIимыгъэсэбэпар «Кьэфкьас»-р адыгэ жьIэкIэу кьыззэрыщ1ыкьарщ. Мамдухь и тхыгъэм мыпхуэдэу щетх: «Сирием щ1ыпсэу ди лъэпкъэгъу нэхьыжьхэм жаIэу зэрызэхэсхьажамкIэ, «кьуэф» жиIэмэ, «бгы хужь» кьинкIыу араш. «Кьуэфкьуэ»-р псалъэу «Кьэфкьас»-р кьызытекIам топсэлыхь франджы романым щ1эрыIуэ Дюма Александр. Абы жеIэ: «Кавказ» псалъэр кьызэрыхьуар наIуэр, ар кьызыхэкIар пасэрей дыдэхэм ящ1ыщ Тхъэм зэрыгъэщ1экIуэдарадж. Зи адэр нэджэ1уджэ хъуху нубзэрэжьу, зи бынхэри зыIэщ1эгъэкIуэда Сатурн Кавказкэ еджэу Iэхъуэ гуэр кьыхуэзащ1 икIи зэрымыщ1эжьI. Сатурн щ1алэр нуклащ, джатэжкIэ еуэрри. А псори зи нэгу щ1эжьа Юпитер щ1алэр цIыхухэм я гум кьинжьхэн хуэдэу, абы е сэпеплъу «Кавказ» щ1эр кьурш псомк и кьыхьакIэ фIыщ1ащ. *(Дюма А., «Кавказ», Брюссель, 1860 гъ.)*

«Кавказ» псалъэм и кьэхъукIам теухуауэ Потоцкий Ян кьиIуэтэжакэр зыбгъэльэмэхэр щ1ыIащ. КьэхутакIуэ Услар Пётр а псалъэр мы щ1ыпIэм щ1ыпсэу льэпкъхэм яйуэ и фIэщ хъуркъым. Аущ жи, а псалъэр алыджхэм (грек хэм) дэнэ кьраха?. Клапрот Генрих-Юлий и гугъэщ «Кавказ»-р «Кофкаф-м кьыстекIауэ «Горы Кафе е «Горы азов» кьриг-гъэкIыу. Хьэрыл лъэпкъхэр Кавказ кьуршхэм зэреджэр «Кабх» е «Хребет Кабх»-щ. Ялыныкьуэхэм мыпхуэдэу кьалытэ: Мы фIэщыгъэр нэгъэщ1 щ1ыпIэ кьраухуэ икIи «шишкэжьхуэ1э псалъэм кьытращ1ыкIауэ.

Мыпхуэдэ епIыкIэхэри куэд мэхъу: Дагъыстан республикэм щ1ыщ лезгин кьэхутакIуэ гуэрым эритгъуэмкIэ, абы кьикIыр «уафэр зыIыгъ бгыхэр» жиIэу araщ *(«кIав» - небо, крыша, «кIаз» - держать, поддерживать).*

Мы псалъэм и кьэхъукIам тегуэвэлъх нэгъэщ1эхэми зэрыжаIэмкIэ, а цIэмкIэ еджэу щытащ Нухь бефымбарым и кьэхъурыльхъэм ящ1ыщ зым. Осетинхэми а псалъэр гъэщ1эгъэну зэпхэрах: «кьуанш»-бынш1э, тхырыгу, кьырыщхъэпIий» щ1ынальэ кьрагъэкI.

Тыркухэм *«капу» - бжэ,* кьуэбжэ кьыз1эрыкIым *«кас»-р* пагъэуэрэри, *кас-хэм я дэкIыпIэ, дыхьэпIэ* кьрагъэкI. Шэч льэпкъ кьытрамыхьэу «Кавказ» псалъэр Ираным ейуэ жызыIи щ1ы1эщ, сыт щхьэкIэ жьIпIэмэ а цIэр Ираным я пщ1ыта Кави-Каус и щ1ыхькIэ кьурш тхыцIэ псоми кьыфIащауэ кьальэтэрэн. Тхыгъэ куэдым кьыщокIуэ «Кавказ» псалъэр апэ дыдэу дунейм кьыщ1ытехьар алыдж драматург цIэрыIуэ Эсхил и трагедие «Прикованный Прометей» жыхуаIэрауэ. Хьыбар, шыпсэ куэдым кьыз1эрыщ1ыкIуэмкIэ, Эсхил и лIыхьжь Прометей здралуIаеуэ кьальытэ бгы кьырыр здэщ1ыгъэ Кавказ кьуршхэращ. Прометей Нухь бегъымбарым и кьуэ Яфет (Иэфет) и кьуэщ. Апхуэдэу щ1ыщткIэ, ар Кавказым кьыщальхуащ. Прометей кIэрауIаеуэ кьальытэ Анапэ (Iэнэпэ) и гъэувыгъуэ щ1ыIэ *Утриш* кьырым. Кавказ кьуршыкьхэм я кьежьапIэ дыдэри абдежщ, псыр хьурей нкьыкуэу кьуршхэм щеуаIеIэу. Адыгэ пасэрей щ1эныгъэлI Кьэфым-Джэрий кьэзыртхымкIэ, Прометей зрауIаеуэ щытар е Кафидагщ, е Iуащхьэмахуэщ, е Казбекщ.

«Нартхэр» эпосым кьыщокIуэ нарт лIыхьужь Насрэн ЖьакIэ Iуащхьэмахуэ зэрыкIэрауIаеIам теухуа хьыбарыр. Абы зэритымкIэ, Тхьэшхуэм и псэупIэр Iуащхьэмахуэ и щыгурати, махуэ гуэрым Тхьэшхуэр кьызэрепльащ адрей Тхьэхэм, псори тэмэму щ1ильагъэм и гур загъэри тIысыжат, ауэ зы тэлай дэкIауэ я кьещIэ Насрэн ЖьакIэ гуэсыр итхъуу, мылыр икьутэурэ Iуащхьэмахуэ зэрыдзэкIыр, зыми емыупщIауэ. Ар щ1ильагъэм, Тхьэшхуэм и гум техуахкьым икIи нэхъ кьыр задэ гуэрым езым и IэкIэ Насрэн ЖьакIэ кIэрауIаеIащ лъахъш гъущ1 кIапсэкIэ, бгъэшхуэри щхьэщигъэтIысыкьэжащ. Бгъэм Насрэн ЖьакIэ и бгъэгу ящ1ыхуэ псом кьреуIыкI, арщ кьэкIэ уIэгъэр жэщым мэкIыж, аргуэру махуэм кьреуIыкI - жэщым мэкIыж. Апхуэдэурэ жэщхэм зэрыщ1эгъэ ящ1эрт. Насрэн ЖьакIэ бэмпIэху, лъахъш кIапсэр зэпичыну йонькьуэжьу, енькьуэкьуэу дунейр мэзджьащ, уафэр мэгъуаеуэ, щ1ыблэр мауэрэ Iуащхьэмахуэ щ1ыпсэ-кIапсэр щ1ыхуэзэпымычкIэ, и гур кьызэфIонэри, и нэпсэхэр кьыфIыщ1ож. Iуащхьэмахуэ кьыщ1ащ1ж псы-нэ пщтырхэр Насрэн ЖьакIэ и нэпс пщтырхэрауэ жеIэ IуэрыIуатэм.

Иджы дыхэпльэнщ «Ашэмэзэрэ нартхэ я Дыгулыпхъхэр» нарт хъыбарым. Нартхэ я Дыгулыпхъу зэрыщ1ыгъэр ящ1эрт Ашэмэзэм «мыбы зыгуэрэ зэрыщ1эгъэну». Шум и гуэзэгу зэпимыупщу кьэувыIэри, Iуэгуэныр иригъэувэхащ. Шур кьэсмэ - Ашэ и кьуэ Ашэмэзэт. Дыгулыпхъу зэрыгъэпсыIуэзэ ящ1эрт Ашэмэзэм «мыбы зыгуэрэ зэрыщ1эгъэну», - жиIэри, шур кьыжьэдикIуащ. Дыгулыпхъу зыкьыкIунгъаазэ, япэ и Iуупм кьэсакIэ зупщIащ: «Нартхэ я Дыгулыпхъу, мыбыкIэ ЗЫ блахуу умылъэгъуауэ пIэрэ?» - жиIэри. Ашэ и кьуэр шы зэрымылъыхьуэри ешэпсэльэн щхьэкIэ кьыгъэуплащ1ри кьищIат пщащэм, и жэуапир хьэзыгъэхьэхэти, жиIащ мыпхуэдэу:

Нэхущ вагъуэр
кьыщIыщIэзым
Си бжэ даззэр зэIуэрн
ТепIэн даззм
сыкьыдэпIлыщ:
ПщIэгъуалэр
сокупцIэ-сокупцIэу,
ПщIэгъуэпIыр сокупцIэ
дамыгъэу
Кьарэр блатькьхэрэ
Зыхурн псыпIэм
энэауэ,
Тыркухэм «капу» - бжэ,
куэбжэ кьыз1эрыкIым «кас»-р пагъэуэрэри, кас-хэм я дэкIыпIэ, дыхьэпIэ кьрагъэкI. Шэч льэпкъ кьытрамыхьэу «Кавказ» псалъэр Ираным ейуэ жызыIи щ1ы1эщ, сыт щхьэкIэ жьIпIэмэ а цIэр Ираным я пщ1ыта Кави-Каус и щ1ыхькIэ кьурш тхыцIэ псоми кьыфIащауэ кьальэтэрэн. Тхыгъэ куэдым кьыщокIуэ «Кавказ» псалъэр апэ дыдэу дунейм кьыщ1ытехьар алыдж драматург цIэрыIуэ Эсхил и трагедие «Прикованный Прометей» жыхуаIэрауэ. Хьыбар, шыпсэ куэдым кьыз1эрыщ1ыкIуэмкIэ, Эсхил и лIыхьужь Прометей здралуIаеуэ кьальытэ бгы кьырыр здэщ1ыгъэр Кавказ кьуршхэращ. Прометей Нухь бегъымбарым и кьуэ Яфет (Иэфет) и кьуэщ. Апхуэдэу щ1ыщткIэ, ар Кавказым кьыщальхуащ. Прометей кIэрауIаеуэ кьальытэ Анапэ (Iэнэпэ) и гъэувыгъуэ щ1ыIэ *Утриш* кьырым. Кавказ кьуршыкьхэм я кьежьапIэ дыдэри абдежщ, псыр хьурей нкьыкуэу кьуршхэм щеуаIеIэу. Адыгэ пасэрей щ1эныгъэлI Кьэфым-Джэрий кьэзыртхымкIэ, Прометей зрауIаеуэ щытар е Кафидагщ, е Iуащхьэмахуэщ, е Казбекщ.

«Нартхэр» эпосым кьыщокIуэ нарт лIыхьужь Насрэн ЖьакIэ Iуащхьэмахуэ зэрыкIэрауIаеIам теухуа хьыбарыр. Абы зэритымкIэ, Тхьэшхуэм и псэупIэр Iуащхьэмахуэ и щыгурати, махуэ гуэрым Тхьэшхуэр кьызэрепльащ адрей Тхьэхэм, псори тэмэму щ1ильагъэм и гур загъэри тIысыжат, ауэ зы тэлай дэкIауэ я кьещIэ Насрэн ЖьакIэ гуэсыр итхъуу, мылыр икьутэурэ Iуащхьэмахуэ зэрыдзэкIыр, зыми емыупщIауэ. Ар щ1ильагъэм, Тхьэшхуэм и гум техуахкьым икIи нэхъ кьыр задэ гуэрым езым и IэкIэ Насрэн ЖьакIэ кIэрауIаеIащ лъахъш гъущ1 кIапсэкIэ, бгъэшхуэри щхьэщигъэтIысыкьэжащ. Бгъэм Насрэн ЖьакIэ и бгъэгу ящ1ыхуэ псом кьреуIыкI, арщ кьэкIэ уIэгъэр жэщым мэкIыж, аргуэру махуэм кьреуIыкI - жэщым мэкIыж. Апхуэдэурэ жэщхэм зэрыщ1эгъэ ящ1эрт. Насрэн ЖьакIэ бэмпIэху, лъахъш кIапсэр зэпичыну йонькьуэжьу, енькьуэкьуэу дунейр мэзджьащ, уафэр мэгъуаеуэ, щ1ыблэр мауэрэ Iуащхьэмахуэ щ1ыпсэ-кIапсэр щ1ыхуэзэпымычкIэ, и гур кьызэфIонэри, и нэпсэхэр кьыфIыщ1ож. Iуащхьэмахуэ кьыщ1ащ1ж псы-нэ пщтырхэр Насрэн ЖьакIэ и нэпс пщтырхэрауэ жеIэ IуэрыIуатэм.

Иджы дыхэпльэнщ «Ашэмэзэрэ нартхэ я Дыгулыпхъхэр» нарт хъыбарым. Нартхэ я Дыгулыпхъу зэрыщ1ыгъэр ящ1эрт Ашэмэзэм «мыбы зыгуэрэ зэрыщ1эгъэну», - жиIэри, шур кьыжьэдикIуащ. Дыгулыпхъу зыкьыкIунгъаазэ, япэ и Iуупм кьэсакIэ зупщIащ: «Нартхэ я Дыгулыпхъу, мыбыкIэ ЗЫ блахуу умылъэгъуауэ пIэрэ?» - жиIэри. Ашэ и кьуэр шы зэрымылъыхьуэри кьэзыгъэхьэхэти, жиIащ мыпхуэдэу:

Нэхущ вагъуэр
кьыщIыщIэзым
Си бжэ даззэр зэIуэрн
ТепIэн даззм
сыкьыдэпIлыщ:
ПщIэгъуалэр
сокупцIэ-сокупцIэу,
ПщIэгъуэпIыр сокупцIэ
дамыгъэу
Кьарэр блатькьхэрэ
Зыхурн псыпIэм
энэауэ,
Ижьырабгъу куашэу,
Шэсырабгъу сокуу,
КIуэрэ-гъэгъэ, ущыжу -
Апхуэдэ гуэрым
Уи адэм и шыр ихуащ.
А сльэгъуам
укIэльымыкIуэ,
А сльэгъуам
укIэльымыжэ,
УкIэльыжэми,
ущIыхьэнукьым,
УщIыхьэми,
упэльэщ1ынукьым.

Ашэмэз игуГъакьым апхуэдэ псалъэ Дыгулыпхъу кьридзыну. Абы пидзыжьи щимыгъуэтым, Ашэмэз аргуэру еупIащ щ1ыхуэбзым:

- А псори пщ1эуэ дапщэщ укьальхуэ уэ дахэр?

Нартхэ я Дыгулыпхъу абыи хуэхьэзырти, мыпхуэдэ жэуап иритыжащ Ашэ и кьуэм:

Кьау-кьау щ1ыкьакъэу,
Кьау-кьау щ1ыкIэщ1у,
Кьаз анэ щ1ыгъуальхъэу,
Пщ1эгъуалэ щ1ыгупкIэу,
ГупкIэ мэш кьыщ1ахьым -
А льэхьэнэм сыкьальхуащ.

Дыгулыпхъу и жэуапхэм кьыщ1игъэсэбэпа псалъэхэр: *«кьау»*-мрэ *«кьаз»*-мрэ дунеишхуэм тез хьуа «Кавказ» псалъэм и лъабжьэу зэрыщ1ытыр нэрылъагъущ. Адыгэхэм «лебедь»-м щхьэкIэ «кьау» е «кьыу» жаIэ. Мы псальитIри итщ ди щ1эныгъэлI гупыщ1ыхуэм 1999 гъэм кьыдагъэкIа «Адыгэ псалъалъэ» тхылъыщ1ыхуэм. Абы кьыщокIуэ мыпхуэдэ щапхьэхэр: *кьау-кьауц, кьауц щхьэнтэ, кьауц шхьIэн,* нэгъэщ1эхэри. *«Кьыу»* псалъэри мыбы и теплъэм хуэдэ дыдэщ. ЗэрыхуэдгъэфащэмкIэ, кьауц тепIэщ1эльын кьэзыгъэсэбэпэу щытахэр щ1ыхэмрэ узрякъхэмрэщ, адрейхэм зэрахьэу щытахэр кьазыцрэ джэдыцрэщ.

«Кьаукьаз»-р урысыбзэм зы зэман хуамыгъакIуэу хьунутэкъымэ, а бзэм и лингвистикэм тету, редуцированнер и лъабжьэщ, *«кьау»*-м и *(ь)*, *«кьаз»*-м и *(ь)* знакхэр гъэкIуэда хьуащ икIи абы ящ1ыхь иткIэ *«кау»*-рэ *«каз»*-рэ кьыдитащ. Лингвистикэм и ассимиляцэ, диссимиляцэ хабзэхэм япкъ иткIэ, *«кау»*-м и кIэхъ *(у)*-р урысыбзэм и хьэрф *(в)*-м хуэкIуауэ икIи *«кав»* хьуащ. Апхуэдэу *«кьаукIаз»*-р *«кавказ»* хьуащ.

«Ув»-р *«в»*-м щ1ыхуэкIэ зэхъуэжьыгъэхэм я щапхьэ куэд бзэхэм щ1ыщ1ыщ. Апхуэдэщ, псалъэм папщIэ, алыджхэм я бзэм щ1ыщ *«автопатох»*, *«автоз»* псалъэхэр *«автомат»*, *«авто»* урыс псалъэхэм, *«autor»*, *«aurora»* латин псалъэхэр урысбзэм и *«автор»*, *«аврора»*, иныжьыщ1ыбзэм и *«eutor»*-р урысыбзэм и *«евро»* зэрыхьуар. Адыгэбзэми хэтщ апхуэдэ щапхьэхэр: *Аруан - Урвань, Нуаз - Ивазов, хьэнуз - айва, Щоуджэн - Шовгенов, уэлий - валий,* нэгъэщ1эхэри.

Къэдгъэльэгъуа мы ди Iуэху епIыкIэхэм, я щапхьэ куэд бзэхэм щ1ыщ1ыщ. Апхуэдэщ, псалъэм папщIэ, алыджхэм я бзэм щ1ыщ *«автопатох»*, *«autos